

## Motion till riksdagen 2005/06: MJ292

av Lars Tysklind och Cecilia Wigström (fp)

### Skagerraks miljö

*Motionen delad mellan flera utskott*

#### Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres angående Naturvårdsverkets engagemang inom Ospar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om anläggande av våtmarker och satsning på vattendirektivet för att motverka övergödning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om en politik för ett långsiktigt hållbart svenskt fiske.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att regeringen bör ge länsstyrelserna i uppdrag att tillsammans med kommunerna aktivt driva en planeringsprocess som syftar till att få en alltmer integrerad kustzonsförvaltning.<sup>1</sup>
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om åtgärder mot nedskräpning till havs.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att minska sjöfartens luftföroreningar genom att vidta åtgärder för att stimulera elanslutning när fartyg ligger i hamn.<sup>2</sup>
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att genom ett EU-direktiv för marina bränslen säkerställa högt ställda miljökrav inom hela EU-området.<sup>3</sup>
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att stimulera användningen av alkylatbensin.<sup>2</sup>
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att en grundkarta för botten längs hela Sveriges kust tas fram.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att regeringen bör stödja att Forum Skagerrak blir en permanent organisation.

**Fel! Okänt namn på**

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Forum Skagerrak är ett lämpligt område för ett pilotprojekt för tillämpningen av ekosystemansatsen som föreslås i regeringens havsmiljöskrivelse 2004/05:173.

<sup>1</sup> Yrkande 4 hänvisat till BoU.

<sup>2</sup> Yrkandena 6 och 8 hänvisade till SKU.

<sup>3</sup> Yrkande 7 hänvisat till TU.

## Bakgrund

Skagerraks miljöproblem måste sättas i fokus och vi vill peka på vissa problemställningar. Det finns åtgärder som skulle vara steg i rätt riktning för att få en långsiktigt hållbar utveckling för Skagerraks miljö. Målsättningarna i miljömålen ”Ingen övergödning” och ”Hav i balans samt en levande skärgård” skulle då också kunna uppnås. Vi anser att Naturvårdsverket har haft alltför svagt engagemang inom OSPAR (Oslo/Paris-konventionen) om Nordsjön, speciellt om man sätter det i relation till vad verket gjort inom HELCOM (Helsingforskonventionen) om Östersjön.

Skagerrak räknas som en del av Nordsjön och är till stor del påverkad av strömmar från södra Nordsjön, även om utflöde från Östersjön också finns. Övergödning och giftiga ämnen i Skagerrak är ett stort problem på grund av att litet friskt havsvatten når in till Skagerrak. I Skagerraks kustområden förekommer övergödning och ibland lokal algbloomning med tillhörande extrem syrebrist.

## Övergödning

Övergödningen har medfört stora förändringar kring hela den svenska kusten. Syrebrist i bl.a. de bohuslänska fjordarna var en av de första larmsignalerna på västkusten. Ökande mängd näringsämnen har tillförts de senaste decennierna. Exempelvis har tillförseln av kväve från land till Kattegatt och Skagerrak dubblats sedan 1970. Ett numera synligt tecken är de algmattor av fintåriga alger som sommardag täcker stora delar av norra och mellersta Bohusläns innerskärgårdar som också är fiskens reproduktionsområden.

Det är också värt att notera att i Naturvårdsverkets rapportering till EU om vattendirektivet den 22 mars 2005 så finns inget område på västkusten där man är säker på att uppnå ”god status” till 2015. Detta beror delvis på bristande underlag delvis på att bedömningsgrunderna ännu är preliminära, men också till stor del på att det faktiskt krävs åtgärder för att uppnå en god status. Man måste arbeta med olika infallsvinklar för att få fram samverkande effektiva åtgärder. Utan att göra anspråk på att vara heltäckande vill vi ändå lyfta fram några exempel.

Våtmarker är ett effektivt sätt att begränsa näringstillförseln till havet. För att utnyttja detta på bästa sätt är det viktigt att våtmarkerna hamnar där de gör störst nytta och anläggs på rätt sätt. För att uppnå detta i Skagerraks avrinningsområde (där vi även räknar in hela Vänerens avrinningsområde) behöver stödet för våtmarksanläggning bli samma här som i Sydsverige, alltså 200 000 kr/ha i stället för 100 000 kr/ha som är fallet idag. Det krävs också att länsstyrelserna kan arbeta mera aktivt dels med att ta fram underlag för var våtmarkerna bör ligga, dels att man aktivt kan söka upp markägare för att få dem att anlägga våtmarkerna. Bättre kväverening i reningsverk som påverkar kusten och även till enskilda avlopp som bedöms påverka måste åtgärdas. Eventuellt kan det i sammanhanget behövas någon typ av statligt stöd. De olika miljö-

## Fel! Okänt namn på

stöd som utgår från Jordbruksverket (bl.a. till våtmarker) skall användas på ett sätt som är optimalt även för att minska näringstillförseln till havet.

Satsa på vattendirektivsarbetet! Vattendirektivet kan bli ett bra redskap för att förbättra havsmiljön, men då måste det satsas nya resurser. Vad gäller resurser har arbetet tilldelats cirka en tredjedel av vad utredningarna innan bedömde att det skulle kosta. Vattendirektivet kräver arbete med åtgärder, men det behöver också tas fram mycket bakgrundsmaterial och åtgärdernas effekter måste följas genom övervakning. Vattenmyndigheterna måste också lägga stora resurser på samverkan, inte minst med jordbruksnäringen.

Exempel på ett konkret pågående projekt som bör följas upp är den mus-selodling som påbörjats utanför Lysekil för att genom att skörda musslorna avlägsna näringsämnen ur havet. Skördade musslor skall användas som näring på åkrarna, som djurfoder och naturligtvis som föda för människor.

## Fiske

När det gäller fisket i Skagerrak liksom i övriga Nordsjön är en av de centrala frågorna hur man skapar ett fiske i balans mellan den samlade fiskeresursen och fångstuttaget. Kunskapen är idag inte heltäckande, men generellt är intrycket att de flesta fisksorter är överfiskade, vissa sorter så som torsken och spättan uppvisar till och med liten förekomst, om än stabilt över de senaste åren. Räkpopulationen ökar. Tillgången på sill är relativt god.

EU:s gemensamma fiskepolitik har en avgörande betydelse och därför är det av stor vikt att regeringen driver och följer upp en politik som gynnar ett långsiktigt hållbart svenskt fiske. I Skagerrak förutsätter det ett samarbete med Norge och Danmark. Tyvärr har fisket på västkusten, liksom i övriga Sverige, präglats av den socialdemokratiska regeringens ryckiga och otydliga fiskepolitik. Hur fiskebestånden förvaltas måste lösas långsiktigt. Regeringen måste ställa upp tydliga mål. Arbetet måste inriktas på att anpassa fisket, stödja redskapsutveckling, reformera kvotsystemen och inte minst stödja forskning.

En grundförutsättning för ett fortsatt livskraftigt västkustfiske är dock ett levande västerhav.

Ovan har vi tagit upp problemet med de fintrådiga algerna som på grund av övergödning ödelägger de grundområden som är fiskens naturliga upp-växtområden.

Något som diskuteras med jämna mellanrum är ett totalt fiskestopp, men det är absolut fel metod. Ett sådant beslut skulle slå sönder samhällsstrukturen i våra kustsamhällen. Det gäller ju faktiskt inte bara gruppen yrkesfiskare utan också beredningsindustrin och all annan kringverksamhet kopplad till fisket.

Fiskeindustrins överlevnad är viktig för att bevara livskraftiga kustsamhällen. Fisketonnaget måste anpassas till industrins krav på jämn leverans så att det skapas med ekonomi både för beredningsindustrin och för fisket. Sillbeståndet kan inte långsiktigt användas för att lösa ekonomin för ett antal

stora fiskeföretag. Förutsättningar måste i stället skapas för ett relativt kustnära fiske, som redan idag har förutsättningar för lönsamhet.

Vår klara uppfattning är att yrkesfiskarna är beredda att ta ansvar för att få ett fiske i balans, men då måste de få verkliga förutsättningar för detta. Det arbete som pågår bl.a. i norra Bohuslän med att utveckla lokal och regional förvaltning måste därför stödjas helhjärtat inte minst genom att säkra finansieringen av projektet, vilket är helt avgörande om det skall genomföras med ett bra resultat. Här har den socialdemokratiska regeringen hittills inte tagit sitt ansvar.

Dumpning av fisk måste minimeras genom ett reformerat kvotsystem och en utveckling av selekterade redskap kopplade till en utveckling av EU:s regelverk. Kontrollen av fisket måste bli mer effektorienterat och ha större inslag av egenkontroll. SOU 2005:27, Den svenska fiskerikontrollen en utvärdering, stödjer denna uppfattning. Regeringen bör även driva denna uppfattning inom EU:s gemensamma fiskeripolitik.

Fisket har ofta behandlats som en ren miljöfråga, i stället för en resursfråga. Konsumentperspektivet är viktigt. En långsiktig fiskepolitik som ger god tillgång till färsk fisk för konsumtion måste vara målsättningen också ur ett folkhälsoperspektiv.

## Integrerad kustzonsförvaltning

EU har rekommenderat att medlemsstaterna skall integrera land- och havskustplanering i s.k. integrerad kustzonsförvaltning. Det behövs en ekonomisk, miljömässig och socialt hållbar utveckling i kustområdena. Ett sådant holistiskt synsätt där alla sektorer så som fiske, turism, energi och jordbruk inkluderas skulle bidra till att säkra Skagerrak som ett levande hav då landaktiviteter uppenbarligen påverkar havet. I Sverige har detta synsätt varit svårt att implementera då vår planeringstradition är svag jämfört med andra länder. Sverige har heller inte en myndighetsstruktur som främjar sektorsövergripande förvaltning. I Sverige har det tvärssektoriella och utvecklingsansatsen i denna kustzonsförvaltning försvunnit genom att det är Boverket som fått ansvar för dess genomförande.

Den växande mängden sommarstugor och helårsboenden i kustområdena från Göteborg och upp till Strömstad utgör en ökad påfrestning på Skagerrak. Det är oklart hur mycket kustmiljön tål. Ett integrerat synsätt för kustområdenas utveckling behövs. Regeringen bör ge länsstyrelserna i uppdrag att tillsammans med kommunerna aktivt driva en planeringsprocess som syftar till att få alltmer integrerad kustzonsförvaltning. Folkpartiets förslag om att kunna anpassa strandskyddet lokalt genom samverkan mellan länsstyrelse och kommun kan vara en del av denna process.

Fel! Okänt namn på

## Nedskräpning

Trots att nedskräpning till havs är förbjudet genom internationella konventioner och att det finns ett EU-direktiv om sophantering i hamnar dumpas mer än 20 000 ton skräp i Nordsjön (inklusive Skagerrak) varje år. På grund av strömmarna i Nordsjön förs en betydande del av detta till Skagerrak och skapar problem för djur, natur och människor. Fåglar som äter plast dör. Fiskeindustrin förlorar betydande belopp varje år i förorenade fångster och förstörda redskap. Sopbeströdda stränder undergräver den ekonomiskt betydelsefulla turismen. De senaste 10 åren har 400 000 fulla sopsäckar samlats in av västkustkommunernas strandstädning. Strandstädningen kostar ungefär 10 miljoner kronor per år.

EU-projektet Save the North Sea genomförde en undersökning bland fiskare, sjöfart, oljeindustrin och småbåtsägare för att ta reda på varför folk skräpar ner. Det framkom att det främsta skälet är lathet, inte att det är praktiskt svårt att ta hand om avfall. Många brydde sig inte om det enskilda ansvaret var och en måste ta som ett led i ett gemensamt ansvar för Nordsjön. Dessutom fanns en okunskap om skräpets negativa konsekvenser.

Nedskräpningen måste motarbetas på olika fronter. Chalmers tekniska högskola utbildar sjökaptener, sjöingenjörer och fartygsbefäl. Sedan 1–2 år tillbaka har de börjat inkludera ett samlat fokus på den marina miljön i utbildningarna. Sjökaptenkursen på 120 poäng innehåller nu 1,5 poäng marinmiljö och fartygsbefälutbildningen 2 av 25 poäng. Det finns ett stort intresse från studenterna och båda kurser planerar att utöka miljöinslaget till nästa år. Detta är en utveckling som vi vill skall uppmuntras. Att skapa ekonomiska incitament för fiskare att ta upp skräp ute till havs är en annan möjlig åtgärd, men självklart är det bäst om skräpet aldrig hamnar i havet. Ett annat sätt att sprida information är att infoga fakta om Skagerraks miljötillstånd i Sjöfartsverkets sjökort.

## Luftföroreningar från sjöfarten

Den 5–6 maj 2006 träffas Nordsjökonferensen (miljöministrarna runt Nordsjön) med fokus på temat Sjöfarten och fiskets miljöpåverkan. Nordsjökommissionen där Västra Götalandsregionen ingår har föreslagit att ministrarna skall besluta om ”North Sea Clean Ship 2006”, dvs. ett antal konkreta åtgärder för att sjöfarten skall minska sin miljöförstörande belastning på hav och luft.

Oljeeldningen från fartyg överstiger i dag landbaserade källor vad gäller svavelutsläpp. Även kväveutsläppen från fartyg ökar. Medan bilar och industrier har haft tuffa utsläppskrav på sig och har sjöfarten varit nästintill oreglerad. Enligt internationella avtal ska svavelhalten endast vara 4,5 % i oljan som fartyg använder. I genomsnitt ligger halten på 2,7 % vilket är alldeles för högt. Det har dock tagits ett särskilt beslut om max 1,5 % i Nordsjö- och Östersjön.

## Fel! Okänt namn på

Det är orimligt att bunkeroljan säljs i princip oreglerad utan några miljökrav. Vi vet att miljöfarliga ämnen t.ex. PCB ofta blandas ner i oljan på kontinenten. Sedan 1998 finns EU-regler för bränslen använda av bilar. Vi kräver ett EU-direktiv för marina bränslen. Svenska redare är positiva till detta och är själva trötta på att inte veta vad de tankar i Rotterdam. Därefter bör EU driva på för en internationell överenskommelse med miljökrav på bunkeroljan.

Då fartygsmotorer ofta används även vid ankring i Göteborgs Hamn är detta också ett allvarligt lokalt luftföroreningsproblem. En konsultstudie av MariTerm beställd av Nordsjökommissionen visar att om kostnaden för miljöförstöringen räknas in vore det samhällsekonomiskt lönsamt att förse båtar i hamn med elkabel i stället för att använda egna motorer för strömförsörjningen. Eftersom bunkerolja idag varken beskattas med moms eller miljöavgifter är det dock ekonomiskt mer lönsamt för båtarna att fortsätta använda motorerna i hamn. Detta är till stor skada för göteborgarnas hälsa och miljö.

I Göteborgs Hamn är det 20 båtar, av de 750 som anlöper varje år, som står för 30 % av svavel- och kväveutsläppen. Det är fartyg som angör Göteborg ofta och där är en investering i fasta elkablar berättigad. Regeringen bör stimulera användningen av elkabel, exempelvis genom att skattebefria el till fartyg.

För de båtar som trots allt använder sina motorer reglerar ett EU-direktiv att oljan som används i hamn från 2010 inte får överstiga 0,1 % svavel. Båtar som redan idag når upp till detta bör erbjudas lägre hamnavgifter.

## Utombordsmotorer och alkylatbensin

Inte minst den gångna sommaren visar ökat båtliv längs Bohuskusten vilket är positivt för den enskilde men också en påfrestning på miljön. De skadliga utsläppen i form av avgaser och läckande bränsle från utombordsmotorer måste åtgärdas. Från 2007 gäller importförbud för konventionella tvåtaktsmotorer och en utfasning av dessa är positivt.

En direkt åtgärd för att väsentligt minska utsläpp av skadliga ämnen är att ytterligare stimulera användning av den mer miljövänliga alkylatbensinen. De åtgärder som gjorts hittills är naturligtvis lovvärda men mer information krävs. Regeringen bör också överväga att med hjälp av ytterligare skattesänkning öka efterfrågan på alkylatbensin och därmed också till att fler marinor tillhandahåller alkylatbensin via pump. Det är först då som övergången till ett miljövänligare alternativ blir genomförbart i större skala.

Fel! Okänt namn på

## Forskning

För att komma tillrätta med Skagerraks miljöproblem behövs mer kunskap. Vi har uppfattningen att det blivit en obalans i resurser till forskningen, till Västerhavets och därmed också Skagerraks nackdel.

Skagerrak utmärker sig genom sin stora artrikedom. Bevarandet av denna biologiska mångfald, även för ickekommersiella arter, är mycket värdefullt i det långa perspektivet.

Fokus skall inte läggas på att skapa skyddsområden, utan utgångspunkten måste vara att hela Skagerraks kuststräcka har skyddsvärden som måste förvaltas långsiktigt.

Bottenförhållandena i Skagerrak är mycket varierande med grundområden, djupa fjordar, mjukbottnar, hårbottnar etc. Förhållandena på land är mycket väl kartlagda men när det gäller den samlade bilden av havsbotten finns det brister. Detta är naturligtvis en nackdel för forskningen. I samband bl.a. med preciseringar av trålfiskegränsen har vissa områden kartlagts i Skagerrak. Vi föreslår att en grundkarta för botten längs hela Sveriges kust tas fram. Eftersom delar av Skagerrak redan finns väl kartlagt bör denna fullständiga kartläggning inledas längs denna kuststräcka.

Bland annat Kristinebergs marina forskningsstation och Tjärnö marinbiologiska laboratorium bedriver värdefull forskning inom det marinbiologiska området och denna verksamhet måste stödjas för att få en mer fullständig bild av vilka åtgärder som bör genomföras för att få en hållbar utveckling. Ren marinbiologisk forskning bör kompletteras med mer teknisk forskning inom sjöfart, fiske etc. Inte minst viktig är att följa upp de åtgärder som sätts in så att de verkligen får avsedd effekt. Här har forskningen en stor uppgift som kräver tillräckliga resurser.

## Forum Skagerrak – permanent organisation

Skagerrak påverkas både från kustzonerna och från inflödet via havsströmmar som för in vatten från övriga Nordsjön, Östersjön via Kattegatt och från kontinentala floder. Dessa havsströmmar för med sig både närsalter och skräp till Bohuskusten. Sverige, Norge och Danmark har genom att de kringgärdar Skagerrak ett ansvar att tillsammans arbeta för en hållbar utveckling genom nationella och internationella åtgärder.

EU-projektet Forum Skagerrak är ett samarbete mellan regionerna i alla tre länderna. Det syftar till en samordning av miljöövervakningen, kunskapssamlande och konkreta åtgärder för ett renare hav. Det nuvarande projektet avslutas 2007 med målsättningen att övergå i ett permanent Forum Skagerrak. Det norsk-svensk-danska samarbetet för ett levande Skagerrak måste drivas vidare. Regeringen bör aktivt verka för att stödja en sådan utveckling. Skagerrak är inte bara en regional angelägenhet utan en nationell sådan.

I regeringens skivelse 2004/05:173, En nationell strategi för havsmiljön, är ett av förslagen att "Ett pilotprojekt för tillämpningen av ekosystemansatsen



**Fel! Okänt namn på**

bör etableras i ett av vattendistrikten. Inom detta område bör lokala grupper av aktörer skapas för att möjliggöra en bred och kontinuerlig dialog om förvaltningens inriktning och genomförande”. Vi anser och föreslår att Forum Skagerrak är ett lämpligt område för ett sådant pilotprojekt. Forum Skagerrak har redan samlat erfarenhet av att arbeta tvärsektoriellt och skulle inte behöva börja från början i genomförandet av det projekt skrivelsen föreslår. Det västra vattendistriktet med bland annat Göta Älv, Örekilsälven, Bäveån och Enningdalsälven påverkar klart och tydligt Skagerrak. Ett permanent inrättat Forum Skagerrak skulle vara lämpligt för att genomföra detta projekt.

Stockholm den 28 september 2005

*Lars Tysklind (fp)*

*Cecilia Wigström (fp)*